

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

32-ste JAARGANG, NUMMER 10, OKTOBER 1996

ISSN 1381-5199

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

TERUGBLIK NA VEERTIG JAAR

“DERTIEN dagen die het Kremlin deden wankelen” heet het boek dat de Hongaarse auteur *Tibor Meray* schreef over de gebeurtenissen die veertig jaar geleden in de laatste dagen van oktober en in de eerste dagen van november plaats vonden in zijn land. De titel was niet willekeurig gekozen. Hij verwees naar een ander boek, dat wat de Amerikaanse journalist *John Reed* schreef nadat hij er getuige van was geweest, dat er in de herfst van 1917 wereldgeschiedenis geschreven werd in de straten van Petrograd¹. Tibor Meray schreef over de geschiedenis die werd geschreven in Boedapest, en in Sopron, in Hegyeshalom, in Szegedin en in Debreczin in de herfst van 1956.

Het is de Hongaarse revolutie, de opstand tegen het bolsjewistische, onder Russische controle staande regiem die hij te boek stelde, gelijk ook vele anderen hebben gedaan. Wat zij hebben vastgelegd is heden ten dage in Hongarije nog altijd niet vergeten. Dezer dagen heeft een herdenking plaats gevonden. Daar waar zich aan de rand van de Hongaarse hoofdstad de graven van vele slachtoffers bevinden werden bloemen neergelegd; soldaten stonden strak in het gelid en een van hen torste een grote Hongaarse vlag waaruit in het midden een groot rond stuk doek was weggesneden op de plek waar zich het embleem van de voormalige bolsjewistische partij bevonden had. Het was een vlag, zoals er destijds in die roerige herfst ontelbare aan de huizen wapperden of werden rondgedragen.

Een argeloze toeschouwer zou door de aanwezigheid van de militairen in uniform een verkeerde indruk hebben kunnen krijgen. Er was geen sprake van een ‘nationale plechtigheid’. Zij die herdacht werden, waren arbeiders die - zoals een van hen het korte tijd later zou formuleren - streden voor “een Hongarije dat er nog niet was geweest”. De man in kwestie was een strijder die zichzelf “een overtuigd marxist” noemde en die zei, dat hij “juist daarom tegen de Russen had gestreden”².

Inderdaad, de zogenaamde Hongaarse ‘opstand’ van 1956 was, in tegenstelling tot wat terstond van bolsjewistische zijde is beweerd en tientallen jaren lang is volgehouden.

1) Tibor Meray, *Thirteen days that shook the Kremlin*, John Reed, *Ten days that shook the world*.

2) Bela Nagy, *Journal d'un insurgé hongrois* (“Dagboek van een Hongaarse opstandeling”). Nagy is een veel voorkomende naam in Hongarije. De auteur was arbeider en in de eerste verte geen familielid van Imre Nagy, die in de dagen van Hongaarse revolutie minister-president werd.

den, géén contra-revolutionaire putsch van Horthy-fascisten maar een arbeidersrevolutie, een *revolutie* die méér proletarische trekken vertoonde dan de Duitse van november 1918, een revolutie waarvan n i e t degenen die men van meet af aan voor de leiders hield - Imre Nagy, Pal Maleter en hun naaste medewerkers - de drijfkracht waren, maar de gedrevenen.

Van praktisch allen die over de gebeurtenissen van 1956 hebben geschreven, is dit het duidelijkste, goed gedocumenteerd en op overtuigende wijze in het licht gesteld door Tibor Meray. Zijn boek is een van de beste, zo niet *het* beste, dat wij over het onderwerp onder ogen hebben gekregen. Van bladzijde tot bladzijde blijkt uit de opeenvolgende gebeurtenissen die hij beschrijft, dat de regering-Nagy telkens weer een nieuwe weg moest inslaan, een weg waarop de arbeiders de regering waren voorgegaan.

In de Hongaarse revolutie gebeurde wat men in praktisch elke revolutie ziet gebeuren. Dit namelijk, dat de strijdende massa van dag tot dag zich nieuwe doeleinden stelt en nieuwe eisen; dat zij er geen flauw idee van heeft dat zij in minder dan geen tijd veel en veel verder wil gaan dan zij nog maar kort tevoren heeft kunnen dromen; dat zij eer zij het zelf goed en wel beseft van de 'menigte' die zij aanvankelijk was opeens tot een massa is geworden die meer kracht ontwikkelt dan de machthebbers zich ooit konden voorstellen.

Niet Imre Nagy, Pal Maleter of de naar de zijde van de revolutionairen overgelopen politiechef Sándor Kopácsi vertegenwoordigden een macht, maar de spontaan van onderop gevormde arbeidersraden, die in 1956 in Hongarije opnieuw de voor de proletarische strijd aangewezen organisatievorm bleken. Dat zij een kracht vertegenwoordigen en een autoriteit bezitten die veel groter is dan die van een regering, al zij het dan een 'revolutionaire' regering, naar traditioneel model, bleek nadat de Russen in de nacht van 4 november tot het neerslaan van de revolutie waren overgegaan.

Weinig dagen slechts duurde het wanhopige verzet. Met list en door verraad werden de woordvoerders en kopstukken uitgeschakeld. Maar nog maanden later vormde de in het geheim werkzame centrale arbeidersraad van Boedapest de enige werkelijke autoriteit in de Hongaarse hoofdstad. Langzaam doordruppelende latere berichten hebben daaromtrent geen enkele twijfel laten bestaan.

Geen Horthy-benden³ waren het die zich op 26 oktober '56 tegen het bolsjewistische bewind van Rakosi keerden, maar arbeiders, of liever gezegd de gehele Hongaarse arbeidersklasse. En arbeiders waren het die, toen de Russische tanks zich tegen hen keerden, over de Oostenrijkse grenzen vluchten om het vege lijf te redden.

Weinig dagen na die 4e november waarop de Russische aanval begon rolde er in het Centraal Station van Utrecht een trein met Hongaarse vluchtelingen binnen. Het waren praktisch allemaal arbeiders van de in de grensplaats Sopron gevestigde lokomotievenfabriek. Ze hadden in haast de werkplaatsen verlaten, ze waren nog gekleed in hun overall en wie ze zag kon er niet aan twifelen of hij had met proletariërs te doen. In gebrekkig Duits werden ze niet moe de toeschouwers te verzekeren, dat er in Hongarije van een arbeidersrevolutie sprake was geweest en dat men de anders luidende leugens van de Russen of een Hongaar als Kadar niet moest geloven.

Het heeft lang geduurd eer men van officiële Hongaarse zijde heeft erkend, dat het inderdaad om leugens ging. Pas tegen het einde van de jaren '80, toen een wat toleran-

3) Horthy was een admiraal die in 1919 een vooraanstaande rol speelde bij het neerslaan van de Hongaarse radenrepubliek en vervolgens tal van jaren aan het hoofd stond van een fascistisch bewind in Hongarije.

ter klimaat in Hongarije heerste, toleranter zelfs dan in de meeste Oostblok staten, kwamen de verhalen van ooggetuigen los, die over de werkelijke gang van zaken en over het werkelijke karakter van de Hongaarse revolutie ook voor de televisiecamera's vrijuit spraken.

Op donderdag 17 oktober j.l. bracht het Duitse tv-station ZDF een programma ter gelegenheid van de Hongaarse gebeurtenissen van veertig jaar geleden. Er werden filmbeelden getoond waaruit de ware toedracht ervan niet viel te loochenen. Bovendien kwamen af en toe personen aan het woord, die er destijds ten nauwste bij waren betrokken. Soms waren dat vrij onbekende strijders, maar behalve hen kwam ook de hierboven reeds genoemde Sándor Kopácsi aan het woord, de gewezen politiecommissaris, die door de bolsjewistische overwinnaars, evenals Nagy en Maleter voor het gerecht was gesleept, maar had weten te vluchten.

Hij vertelde onder meer, dat men sommige gevangenen bereid was het leven te schenken, wanneer ze met hun verklaringen wilden helpen het bolsjewistische leugenweb te versterken. Om het leven te redden heeft een aantal dat gedaan. Men heeft ze gefilmd toen ze de onware woorden spraken die van hen werden verlangd. Die filmbeelden kregen de kijkers ook te zien. Maar er waren ook beelden (in het geheim gemaakt natuurlijk) van Nagy en Maleter, die niet bereid waren hun overtuiging te verloochenen. die de rechters de waarheid in het gezicht slingerden, wetend dat zij daarmee hun doodvonnis tekenden.

Soms schijnt de Hongaarse revolutie lang geleden. Soms echter komt de herinnering er aan plotseling heel levendig boven. Hoe scherper zij voor de geest komt, hoe helderder men er zich van bewust wordt wat zij betekent heeft en hoe duidelijk zij heeft laten zien, waartoe een strijdende arbeidersklasse in staat is.

Drie jaren eerder, in juni 1953, waren in Oost-Duitsland de arbeiders in opstand gekomen tegen het bewind van Ulbricht. Tegen hen kwamen de Russen vrijwel onmiddellijk in actie. Het arbeidersverzet, dat zich van Oost-Berlijn uit over de gehele Russische zone verspreidde, werd sneller neergeslagen dan dat in Hongarije. Bij Tibor Meray kan men nalezen, dat de Russen aanvankelijk aarzelden en een weg zochten om met Nagy c.s. tot een soort van compromis te komen, iets waarop ook Nagy en zijn medewerkers hoopten. Zo'n situatie was er in 1953 niet. Ook toen waren er, bijvoorbeeld in het Midden-Duitse industriegebied en in steden zoals bijvoorbeeld Merseburg, aanzetten tot arbeidersraden en soms was met de vorming van zoiets al een heel klein begin gemaakt.

In Hongarije, waar de revolutie meer tijd kreeg, werden dientengevolge de arbeidersraden van groter betekenis. Mede om die reden mag de Hongaarse revolutie belangrijker worden genoemd dan de Oostduitse arbeidersopstand, die een revolutionair karakter had, maar - enkele uitzonderingen daargelaten - tot de beginfase ervan, dat wil zeggen tot een opstand, beperkt bleef.

Tot een van de naaste medewerkers van Imre Nagy, die ook als minister in de door hem gevormde regering optrad, behoorde de bekende Hongaarse socialiste Anna Kethly. Ze behoorde oorspronkelijk tot de linkervleugel van de sociaal-democratie. In november 1956 slaagde zij er in uit Hongarije te ontkomen. De Verenigde Staten verleenden haar - niet vanwege haar gezindheid natuurlijk, maar omdat zij tot tegenstandster van de Russen behoorde - asyl. Op weg daarheen vertoefde zij een klein uur op Schiphol. Toen een van de haar opwachtcende journalisten vroeg, wat voor rol de arbeidersraden in Hongaarse revolutie hadden gespeeld, gaf zij zonder omwegen toe, dat die rol heel belangrijk was geweest.

GAAT MEN IN CHINA DOOR MET DE ECONOMISCHE HERVORMINGEN?

ONLANGS heeft het Centraal Comité van de Chinese Communistische Partij een plenaire vergadering gehouden, waarin uitvoerig gesproken werd over toenemende corruptie en steeds ernstiger criminaliteit. Onder druk van de bevolking is besloten, dat de "geestelijke beschaving" weer terug in de maatschappij moet worden gebracht.

Men kan dit opvatten als een poging tegemoet te komen aan een conservatieve stroming in de samenleving en in de partij. Maar president en partijchef Jiang Zemin heeft verklaard, dat deze tegemoetkoming niet mag betekenen, dat "teveel geweld wordt aangedaan aan de economische hervormingen."

Deze woorden interesseren uiteraard meteen iedereen, die zich afvraagt of na de dood van de oude leider Deng Xiaoping de economische hervormingen al dan niet zullen worden teruggedraaid. Onlangs werd dezelfde vraag gesteld aan Willem van Kemenade, de correspondent van *de Volkskrant* in Peking, die vloeiend Chinees spreekt, getrouwd is met een Chinese vrouw en al gedurende vele jaren de ontwikkelingen in de Chinese Volksrepubliek met grote aandacht volgt. Van Kemenade is er vast van overtuigd, dat de hervormingen die tot nu toe hebben plaatsgevonden en die welke nog aan de gang zijn onmogelijk kunnen worden teruggedraaid. Integendeel, wat in China "socialistische markteconomie" wordt genoemd, kan niet meer worden omgezet in een productiesysteem zoals dat wat bestond ten tijde van Mao Zedong.

In China is, zegt hij, een snel groeiende groep van nieuwe kapitalisten in opkomst, die in dienst staat van buitenlandse ondernemingen, rondrijdt in Mercedesen, onroerend goed verhandelt en op de beurs speculeert. Uit Hong Kong, Taiwan, Japan, de Verenigde Staten en andere delen van de wereld, vloeien tientallen miljarden dollars toe. Een terugdraaien van de hervormingen zou terstond leiden tot een kapitaalvlucht, een terugtrekking of annulering van alle buitenlandse investeringen die tot dusver in China hebben plaatsgevonden. Dat zou rampzalige gevolgen hebben voor de economie en de langzaam, nog altijd langzaam, veranderende levensstandaard van de Chinese bevolking.

In de partijtjop is er niemand, die een dergelijke negatieve ontwikkeling wenst. Bovendien, naar onze mening, is een dergelijk terugdraaien van de maatschappelijke ontwikkeling in China al even onmogelijk als bijvoorbeeld het terugdraaien van de jongste economische hervormingen in Rusland. Wat hier nog bijkomt is dit, dat de nieuwe, typisch kapitalistische ondernemingen zoals ze vooral in het Zuiden van China uit de grond worden gestampt, voor duizenden om niet te zeggen voor tienduizenden jongeren van het platteland een mogelijkheid vormen om te ontkomen aan de daar nog altijd heersende armoede. Er mag in China wel druk gediscussieerd worden over allerlei ongewenste toestanden, men mag naar onze mening niet vergeten, dat zaken als criminaliteit en corruptie ook in West-Europa aan de orde zijn geweest bij de overgang van de feodale naar de kapitalistische maatschappij. Men moet wat dit betreft zich bijvoorbeeld de benden herinneren, die op het einde van de 18e eeuw het platteland afstroopten en als gevolg van hun verdwijnende levensmogelijkheden niet terugschrokken voor roofovervallen, moord en doodslag. (De Bokkenrijders bijvoorbeeld). In dat licht is er in China niets nieuws onder de zon.

Bovendien: hoe meer er sprake zal zijn van een stabilisatie van de in opmars zijnde nieuwe ontwikkelingen, des te kleiner zal de voedingsbodem zijn voor die toestanden die vele Chinezen de schrik om het hart doen slaan. Of er na de dood van Deng Xiao-

ping een machtsstrijd zal ontstaan of niet, welke Chinese leiders elkaar ook het licht in de ogen zullen misgunnen, niemand zal kunnen ontkomen aan een voortgang van de jongste economische ontwikkelingen.

- 0 -

SPAANSE ARBEIDERS VERLOREN HUN ILLUSIES OVER DE VAKBONDEN

ONLANGS ontvingen wij van een Duitse vriend een belangwekkend artikel over een arbeidsconflict in een fabriek in de Spaanse stad Zaragossa, die uitlaten levert aan de Spaanse Opel-vestiging in Figueruelas. Het gaat, naar men begrijpen zal, om een toeleveringsbedrijf, en wel om een toeleveringsbedrijf, dat werkt volgens het principe *just-in-time* ('precies-op-tijd'). Onze lezers zullen zich wellicht herinneren, dat dit principe, volgens hetwelk de producten worden afgeleverd op het moment dat men ze nodig heeft en in niet groter aantal dan waaraan behoefte bestaat, in de Verenigde Staten onder meer wordt toegepast bij 's werelds grootste automobielbedrijf, te weten General Motors (Zie Daad & Gedachte van mei j.l.).

Het toeleveringsbedrijf *Bosal* biedt Opel het voordeel, dat er lagere lonen worden betaald dan in de autofabriek, waardoor de produktiekosten van de autofabriek worden gedrukt. Een nadeel dat zich ook in de Verenigde Staten deed gevoelen is echter, dat het productietempo van het toeleveringsbedrijf nauwkeurig op het productietempo van de autofabriek afgestemd moet zijn.

Wanneer bij Opel om de een of andere reden de productie stopt zijn de gevolgen voor Bosal nog niet zo ernstig. Maar op de aflevering van de uitlaten kan Opel nog geen halve dag wachten. En Opel kan niet van de ene dag op de andere van toeleveringsbedrijf wisselen. Bosal heeft weliswaar ook nog elders fabrieken, onder andere in Valencia, maar zo'n omschakeling vergt tijd. Er zou minstens een maand mee heengaan.

In het algemeen worden in alle toeleveringsbedrijven lagere lonen betaald dan bij Opel zelf en ook de arbeidsverhoudingen zijn er slechter. Dientengevolge is er bij deze bedrijven nogal eens sprake van moeilijkheden met de arbeiders. Daar het om naar verhouding kleine bedrijven gaat, waarvoor de gevolgen van een conflict ernstiger zijn dan voor grotere ondernemingen, zijn ze wanneer er bij hen een staking uitbreekt eerder geneigd om aan de eisen van de arbeiders toe te geven. Gebeurt dat op grote schaal dan verdwijnt voor Opel (en eventueel ook voor andere autofabrieken) het financiële voordeel. Opel is zich daar terdege van bewust. Als de vakbeweging zou willen, dan zou ze bij deze toeleveringsbedrijven een vuist kunnen maken. Iets dat in de Verenigde Staten is geschied. Het automobielbedrijf heeft er iets op menen te vinden om dat risico zo klein mogelijk te maken.

Om het kostenvoordeel niet teloor te doen gaan en om de stipte aflevering van de uitlaten veilig te stellen heeft Opel niets nagelaten om de vakbonden te corrumperen. Zowel Opel als Bosal zouden het liefst zien, dat er in geen van beide bedrijven vakbondsvertegenwoordigers waren. Nog liever zouden zij zien dat de overheid - alsof dat uiteindelijk iets zou helpen - de arbeiders eenvoudig verbood zich te organiseren. Omdat daar in Spanje geen kijk op is, hebben ze hun probleem op een andere manier aangepakt. Ze hebben wegen gevonden - volstrekt geen nieuwe overigens - om de daarvoor in aanmerking komende vakbondsbestuurders naar hun pijpen te laten dansen. Zij moeten ervoor zorgen dat ze de arbeiders onder controle houden.

Toen zich bij Bosal een conflict voordeed bleken de vakbondsvertegenwoordigers en de directie van Opel inderdaad broederlijk samen te werken en één lijn te trekken. Het gevolg was dat het conflict eindigde met een overwinning van de personeelschef van Opel, een zekere Márquez. De toedracht was als volgt:

Bij Bosal in Figueruelas werkten 76 arbeiders, van wie er slechts één een vast dienstverband had, alsmede acht beampten. De ondernemingsraad telde vijf leden, die allemaal waren aangesloten bij de Comisiones Obreras¹. Ze waren echter nog maar heel kort geleden lid van een vakbond geworden en ze wisten nog volstrekt niets van de trucs en de intriges waardoor de praktijk van de vakbeweging wordt gekenmerkt. Zonder het apparaat van de Comisiones Obreras te raadplegen deden ze datgene wat naar hun mening tot de taak van de ondernemingsraad behoorde, namelijk: de belangen van de arbeiders verdedigen en pogen hun positie te verbeteren.

Gezien de zojuist beschreven positie en de functie van het toeleveringsbedrijf kan men zich gemakkelijk voorstellen dat de bedrijfsleiding - om het zacht uit te drukken - er niet erg mee ingenomen was, dat de leden van de ondernemingsraad zo naïef waren om met de bestaande arbeidswet in de hand voor verbeteringen te ijveren. Ze konden dat allerminst gebruiken.

De arbeiders zagen het anders. Doordat de leden van de ondernemingsraad lid van de Comisiones Obreras waren steeg het aantal leden van deze vakbond in dit bedrijf met meer dan 60 procent. Die nieuwe leden waren allemaal jonge mannen die een paar jaar geleden, toen de Bosal-fabriek geopend werd, toestroomden van het platteland. Ze waren er stuk voor stuk van overtuigd, dat de leden van de ondernemingsraad handelden in overeenstemming met het beleid van genoemde vakbond.

De leiding van de Comisiones Obreras had tot dusverre - taktiek natuurlijk - geen woord van kritiek op haar vertegenwoordigers in de ondernemingsraad laten horen. Dientengevolge dachten alle betrokken arbeiders dat zij, zo ze tot actie zouden overgaan, op steun van de Comisiones Obreras konden rekenen. Toen het tegendeel bleek raakten zij behoorlijk gefrustreerd.

De bedrijfsleiding begon met een tegenaanval, gericht tegen de voorzitter en nog een ander lid van de ondernemingsraad. Ze kregen ander werk dat van veel minder betekenis was. Kort daarna kregen ze te horen dat hun tijdelijk arbeidscontract niet werd verlengd. Waarom werd er niet bij gezegd. Het contract loopt af en daarmee basta!

De arbeiders pikten het niet. Ze wilden staken. De twee die ontslagen waren begaven zich nog dezelfde middag naar het kantoor van de Comisiones Obreras. Ze zochten hulp en geloofden stellig dat ze die ook zouden krijgen. Zo leek het ook. Ze spraken er met Luis Tomas, de secretaris van de afdeling metaal. Die kon vanwege de duidelijke onrust en de woede die zich van de Bosal-arbeiders meester had gemaakt, niet botweg hulp weigeren. Hij beloofde een actie te zullen steunen en moedigde aan tot voortzetting ervan, ook al omdat het bedrijf zich verplicht had alle contracten te verlengen. Staking leek dus in ieder opzicht gerechtvaardigd.

De volgende dag, het was een zaterdag, werd er in het gebouw van de vakbond een vergadering van de Bosal-arbeiders gehouden. Alle personeelsleden namen er aan deel.

1) Comisiones Obreras: een oorspronkelijk van onderop gevormde organisatie, die naderhand geheel onder leiding van de bolsjewieken is gekomen en daarmee tegelijkertijd veel sterker dan aanvankelijk het karakter van een traditionele vakbeweging heeft gekregen.

Met een meerderheid van maar liefst 95 procent spraken de aanwezigen zich uit voor een staking van onbeperkte duur. De staking zou volgens de voorschriften aangekondigd worden en op maandag 7 maart beginnen.

De bedrijfsleiding van Bosal had niet verwacht dat de zaak deze loop zou nemen. Zij begaf zich naar het vakbondskantoor voor een gesprek met Luis Tomas. Zij wilde proberen het 'dreigende onheil' af te wenden.

Volgens Luis Tomas bereikte hij, dat de twee ontslagen werknemers weer zouden worden aangenomen in ruil voor het afgelasten van de staking. Als tegenprestatie verlangde Bosal ook, dat het tweetal zou aftreden als lid van de ondernemingsraad. Maar toen het tweetal op het vakbondskantoor kwam om precies de tekst van het zojuist gesloten compromis te zien, bleek de werkelijkheid totaal anders te zijn. Tja, zei Tomas, dat komt omdat de directie van Bosal onder druk is gezet door de directie van Opel en voor haar bakzeil heeft moeten halen. Hij deed net alsof die druk van de kant van Opel iets was dat niet verwacht werd en zeer ongewoon was. Iets wat zelden gebeurde en feitelijk niet had mogen gebeuren!

De directie van Opel wendde zich niet alleen tot de bedrijfsleiding van Bosal, ze lichte ook de (sociaal-democratische) vakbeweging UGT in, opdat deze een matigende invloed zou kunnen doen uitoefenen op de Comisiones Obreras. Maar van dit contact van de Opel-directie met de UGT werd de gedelegeerden van de Comisiones Obreras niets meegedeeld.

Van toen af aan begon er een lijdensweg voor de twee ontslagenen. In verloop van enkele weken ondervonden zij de ene teleurstelling na de andere. Zij kregen het ware gezicht van de vakbeweging te zien, zowel dat van de Comisiones Obreras als dat van de UGT. Ze hoorden mooie woorden, maar zagen onmacht, hetzij werkelijke onmacht of een die maar gespeeld werd. Daarop stuitte ze telkens weer en overal. Twee dagen eerder leek alles gewonnen; nu werd hun geraden maar te berusten en het ontslag niet voor de rechter aan te vechten. Het was ongetwijfeld een verloren zaak, zei men.

Geleidelijk aan werden de twee ontslagen leden van de ondernemingsraad door het vakbondsbestuur in het nauw gedreven. Men verweet hen, dat ze teveel stampij maakten en zich niet wilden schikken in hun lot. Zij eisten het bijeenroepen van een vergadering waarin de arbeiders zouden kunnen beslissen wat er te doen viel. De vakbonds-bureaucratie weigerde zo'n vergadering te organiseren. Er zou daarvoor te weinig tijd zijn.

Vervolgens drong men er bij het tweetal op aan, dat ze met hun handtekening mede de afgelasting van de staking zouden bekrachtigen. Bovendien werden de twee ervan beschuldigd, dat ze niet solidair waren met hun collega's en deze tot staken wilden overhalen ofschoon het - aldus de vakbonden - wel vast stond dat maar weinigen daartoe genegen waren. Dat moest dan maar eens blijken, vond het tweetal. Maar Luis Tomas deed niets om een bijeenkomst voor dat doel te realiseren.

Wat gebeurde was dit, dat zich van de arbeiders van Bosal hoe langer hoe meer een anti-vakbondstemming meester maakte. De vakbond had zich geheel anders gedragen en geheel anders gehandeld dan zij hadden verwacht. Ze werden er door gedemoraliseerd en dat maakte, dat ze tenslotte het hoofd in de schoot legden.

Nadat Luis Tomas, de personeelschef Márquez van Opel en twee leden van de OR van Opel een overeenkomst hadden gesloten die bitter weinig voorstelde, gaven de respectievelijke vakbonden om zich tegenover hun achterban te rechtvaardigen, elkaar de schuld. Tegelijkertijd beijverden ze zich, nadat ze een spontane aktie hadden weten te voorkomen, degenen die ze als de 'raddraaiers' beschouwden monddood te maken.

Zij echter die de gang van zaken van nabij of van verre met aandacht hebben gevolgd, geloven niet dat dit de vakbonden op den duur enig nut zal opleveren. Het einde van de (vakbonds-)illusies betekent niet het einde van de proletarische aktie.

- 0 -

BOEKBESPREKING

GEEN BIOGRAFIE EN NAUWELIJKS EEN BIOGRAFISCHE SCHETS

“PAUL DE GROOT, staatsvijand nr. 1” heet het dezer dagen verschenen, door Igor Cornelissen geschreven boek, dat gewijd is aan de man die - zoals de flaptekst terecht vermeldt - tientallen jaren lang de onbetwiste leider was van de (inmiddels van het toneel verdwenen) CPN *). Die titel is feitelijk onjuist, of zo men wil misleidend. Het is waar dat de van kennis en helder inzicht gespeende BVD, de Binnenlandse Veiligheids Dienst die met behulp van verborgen microfoons Paul de Groot zowat een kwarteeuw heeft afgeluisterd, hem ten onrechte voor staatsgevaarlijk heeft gehouden. Het is waarschijnlijk ook waar, dat de persoon in kwestie zichzelf - wederom ten onrechte - voor staatsvijandig hield. Maar noch het een, noch het ander wil zeggen dat hij dit inderdaad ook wás.

De CPN was de erfgenaam van de in 1909 naast de SDAP gevormde sociaal-democratische SDP. Onder indruk van de Oktoberrevolutie van 1917, die in Rusland Lenin en de zijnen aan de macht bracht, wijzigde de SDP haar naam. Ze noemde zich ‘communistisch’ net zoals de bolsjewieken daarginds en ze kon zich weldra tot een van hun bolsjewistische zusterpartijen rekenen. Daarbij mag echter niet over het hoofd worden gezien, dat de bolsjewistische partij in Rusland en deze bolsjewistische ‘zusterpartij’ in Nederland (zo goed als de ‘zusterpartijen’ in diverse andere landen trouwens) te maken hadden met totaal verschillende maatschappelijke verhoudingen.

“De bolsjewiki”, schreef Lenin zowat een eeuw geleden, “houden de komende omwenteling in Rusland voor een *burgerlijke* revolutie en zijn van haar *burgerlijk* karakter overtuigd . . . Maar een zegevierende burgerlijke revolutie kan bij ons onmogelijk gepaard gaan met een zege van de bourgeoisie. Dat lijkt een paradox, maar zo liggen de dingen.” De positie van de boeren en de arbeiders en van een bourgeoisie die gemeenschappelijke belangen heeft met tsaar en adel, “brengen met zich mee, dat onze burgerlijke revolutie er een zal zijn van een bijzonder karakter.” Niet de bourgeoisie zal een eind maken aan de feodale verhoudingen maar de boeren en de arbeiders zullen dat moeten doen. Maar “deze bijzonderheid verandert niets aan het burgerlijk karakter der revolutie” waarin onze partij “de rol van de Jacobijnen zal vervullen”¹.

*) Igor Cornelissen, *Paul de Groot, staatsvijand nr. 1*, 248 blz. Amsterdam 1996, Nijgh & Van Ditmar, 39,90 gulden, ISBN 90.388.1379.1.

1) De tussen aanhalingstekens geplaatste woorden van Lenin zijn te vinden in zijn opstel *De twee tactieken van de sociaal-demokratie in de democratische revolutie*. Wij citeren niet uit de onvolledige Hollandse vertaling die staat afgedrukt in deel I van de in 1949 bij uitgeverij Pegasus verschenen *Keuze uit zijn werken*, maar uit een artikel van de Russische auteur N. Insarow, dat in september 1926 verscheen in *Proletarier*, tijdschrift van de Kommunistische Arbeiter Partei Deutschlands (KAPD). Insarow citeerde op zijn beurt uit de Russische uitgave van Lenins Verzamelde Werken, deel VI.

Inderdaad, dat brachten de gegeven maatschappelijke verhoudingen mee, vervulden de Russische bolsjewiki in 1917 en daarna een soortgelijke rol als de Franse Jacobijnen vervulden in de Franse burgerlijke revolutie van 1789. De bolsjewieken elders, die als hun navolgers een overeenkomstige rol wilden spelen, zagen zich in het bijzonder in de West-Europese industrielanden voor de moeilijkheid geplaatst dat de burgerlijke revolutie zich al lang voltrokken had en dat een rol als van de Jacobijnen voor hen niet meer was weggelegd.

De klassenstrijd die in Rusland gevoerd werd en waarin de bolsjewieken optraden als een jacobijnse 'voorhoede', was een *andere* klassenstrijd dan die welke aan de orde was in het Westen, waar sinds geruime tijd reeds kapitalistische productieverhoudingen heersten. Hier ging het om een andere bevrijding dan daarginds, niet om een bevrijding zoals die van het feodale juk, die ook volgens Lenin geen einde maakt aan het kapitalisme maar juist het begin ervan vormt. Het ging (en gaat) in het Westen om de bevrijding van de loonarbeid, die niet het werk van een 'voorhoede' kan zijn maar slechts het werk van de loonarbeiders zelf.

De bolsjewistische partijen in het Westen, verschenen ten tonele met een stuk dat aanvankelijk werd toegejuicht zolang de Russische revolutie nog hoop, verwachting en geestdrift wekte, maar dat onvermijdelijk hoe langer hoe minder 'publiek' trok. De acteurs spraken weliswaar een taal die bij de klassentegenstellingen in de kapitalistische samenleving scheen te passen, maar wat er werd opgevoerd weerspiegelde allerm minst de bestaande werkelijkheid, die overigens niet overal dezelfde was en is.

Dat na de tweede wereldoorlog, waarin de bolsjewistische legers een belangrijke bijdrage leverden aan de nederlaag van Nazi-Duitsland, 'het publiek' om zo te zeggen weer toestroomde, in Nederland bijvoorbeeld - om ons daartoe te beperken - was wederom een kortstondig verschijnsel. Het veranderde niets aan de algemene voor de 'communistiche', dat wil zeggen bolsjewistische partij teleurstellende ontwikkeling. Oppervlakkig gezien vloeiende die ontwikkeling voort uit bepaalde politieke gebeurtenissen dan wel uit het handelen van een of meer op de voorgrond tredende figuren. Bij een diepere analyse kon moeilijk worden voorbij gegaan noch aan maatschappelijke factoren, noch aan de stand van zaken wat betreft de klassenstrijd.

In het boek van Cornelissen is van een analyse, laat staan van een diepere analyse, geen sprake. "Ik heb", verklaarde hij in een radioprogramma van de VPRO, "geen politieke biografie willen schrijven. Mij was het om *de mens* Paul de Groot te doen." In zijn boek echter heeft hij toegegeven, dat "de levensgeschiedenis van Paul de Groot onvermijdelijk vrijwel parallel loopt met de wederwaardigheden van de CPN. De Groot wás de CPN . . ." (blz. 114). Dat betekent, dat ook een bescheiden levensschets een *politieke* levensschets had moeten zijn.

In een van de dagbladen is opgemerkt, dat "de 'schets' het meest doet denken aan een collage van uitspraken, getuigenissen, vergadernotulen, kamerhandelingen en overgeleverde lasterpraatjes die de enigszins ingewijde lezer allemaal al eens eerder is tegengekomen in de [. .] boeken, artikelen en brochures waaruit Cornelissen ook onbekrompen heeft geciteerd . . ." Daar valt niets op af te dingen. Maar wij hebben tegen het boek over de man die 'de CPN wás' een veel ernstiger bezwaar. Nergens leest men iets over zijn (en haar) verhouding tot de arbeidende klasse; nergens komt aan de orde in hoeverre hij en zijn partij de pretentie, dat zij - en zij alleen - haar spreekbuis vormden, al dan niet konden waarmaken en ook al dan niet hebben waargemaakt. En waarom! Dit laatste moet erbij omdat juist met een *verklaring* hiervan de levensschets van Paul de Groot pas compleet, dat wil zeggen een echte levensschets zou zijn geweest.

In plaats hiervan lepelst Cornelissen via citaten niet weinig regels op, die men eerder uit de pen van Henk van der Meijden zou hebben zien vloeien en eerder in *Privé* of *Story* zou hebben verwacht dan zelfs in een vluchtige levensschets. Aangezien hiervan is het o.i. ook bedenkelijk dat men op géén van de pagina's bepaalde dingen aantreft die ook zelfs in de oppervlakkigste levensschets niet hadden mogen ontbreken. Bij die passage b.v. waar Cornelissen verhaalt, dat De Groot, kort na het einde van de oorlog, "mikte op enkele ministersposten".

Drees, zo leest men (blz. 87) "voelde er weinig voor en bood alleen Gerben Wageenaar, een bekende en gewaardeerde figuur in het verzet, de post van minister zonder portefeuille aan." Dat klopt weliswaar met de feiten, maar is niet het hele verhaal. Juist wat ontbreekt werpt licht op dat wat de CPN in feite was en nastreefde.

De kwestie van de ministersposten - in België, in Italië en in Frankrijk werden er enkele door CP-ers bezet - speelde ongeveer tegelijkertijd als de belangrijke stakingen in de Rotterdamse haven. Berend Blokzijl, voorzitter van de Eenheids Vakbeweging en lid van de CPN, richtte zich met een brief tot het kabinet-Schermerhorn-Drees waarin hij verklaarde, dat men in ruil voor enkele ministersposten van CPN-ers bereid was, de havenstaking onmiddellijk op te heffen².

De brief, waarvan de partijtop - lees De Groot - uiteraard kennis droeg, laat zien dat de Nederlandse bolsjewieken - evenals hun partijgenoten elders - aan de strijd van de arbeiders geen boodschap hadden en dat het hun alleen maar was te doen om machtsposities. Men is tenslotte 'Jacobijn' of men is het niet!

Er zijn meer passages in het boek van Cornelissen waaruit iets af te leiden valt over het gedachtegoed van de CPN en wat men van haar in verband daarmee te verwachten had. Op dezelfde bladzijde waarop sprake is van het 'mikken' op ministersposten leest men dat De Groot weinig op had met het "roekeloos forceren van stakingen" en dat men de stakingen in de Rotterdamse haven "niet op de spits moest drijven". Hier spreekt de kandidaat voor een ministerspost, maar Cornelissen legt het verband niet, nog minder schijnt hij er oog voor te hebben of te willen hebben, dat De Groot en dus de CPN toen bereid waren achter de rug van de arbeiders om hun belangen te verkwanselen.

Van het ontbreken van details die o.i. zelfs voor zulk een beknopte schets als door Cornelissen is geschreven niet onbelangrijk zijn is ook sprake wanneer het niet om Paul de Groot gaat. Daardoor komen sommige figuren van het tweede plan hier en daar onvoldoende uit de verf dan wel in een te gunstig licht te staan.

We doelen hier allereerst op Marcus Bakker, de auteur van een tegen Gerben Wageenaar en andere partijgenoten gericht lasterlijk pamflet, waarvan de partij als zodanig zich jaren later distantieerde. Cornelissen vermeldt dit feit, maar vermeldt *niet* dat Bakker er nooit publiekelijk afstand van heeft willen nemen. Dat de arts Ben Polak zich niet met stalinistische laster om de tuin liet leiden toen het zogenaamde 'complot' van Russische dokters tegen Stalin speelde en hij daarmee zijn partijlidmaatschap op het spel zette, is waar. Maar even waar is het, dat hij een dergelijke moed niet aan de dag legde toen Lenins oude medewerkers voor het executiepeloton werden geplaatst.

Wat men bij Cornelissen al evenmin kan vinden is, dat Henk Gortzak en anderen die men op een gegeven moment - onder druk van De Groot - royeerde, geen opvattingen huldigden die *wezenlijk* van die van de partij verschilden. Ze stelden - overigens tever-

2) Een fotocopie van deze brief is in ons bezit.

geefs - pogingen in het werk om weer in de rijen van de partij te worden opgenomen.

“De Groot was een man die vaak ver buiten de werkelijkheid stond”, schrijft Cornelissen (blz. 160). Daaraan behoeft niet te worden getwijfeld. Maar dat hij als bolsjewiek buiten de werkelijkheid van het westerse kapitalisme stond doordat zijn bolsjewistische opvattingen de theoretische abstractie van een Russische werkelijkheid waren, dat hij de werkelijkheid om zich heen wel nauwlettend bekeek, maar door een verkeerde bril, daarvan ontbreekt elk spoor bij Cornelissen, die zich niet met analyse bezig houdt. En dat is, zoals we hierboven al zeiden, het grote tekort, het grote gebrek van zijn boek.

Wellicht zal Cornelissen tegenwerpen, dat een analyse als door ons bedoeld bij het schrijven van een boek dat de *mens* De Groot wil ‘schetsen’ uitstekend kan worden gemist. Mocht dat zo zijn, dan is hij het slachtoffer van een misverstand. “Wagen wij ons op het terrein van de psychoanalyse”, schrijft hij op blz. 21, “dan zou de vraag beantwoord moeten worden wanneer en door wat onze hoofdpersoon werd gevormd.” Hij somt vervolgens een paar voor de hand liggende factoren op, maar geeft toe, dat wie daarmee rekening houdt nog allesbehalve een bevredigend antwoord op de vraag vindt.

Wat de mensen doen en van hun leven maken, dat doen zij onder gegeven omstandigheden, dat wil zeggen onder maatschappelijke verhoudingen, temidden van een werkelijkheid, waaraan men niet voorbij kan gaan, noch wanneer men zich serieus, noch wanneer men zich vluchtig in de levensloop van een mens verdiept. Voor de vorming van Paul de Groot is niet de bolsjewistische *werkelijkheid* van beslissende en blijvende betekenis geweest, maar de bolsjewistische werkelijkheid *zoals hij die zag!* Cornelissen spreekt van dit alles met geen woord. (C.B.)

- 0 -

DE KLASSENSTRIJD VERLEDEN TIJD?

WAAR HALEN ZE HET VANDAAN!

VAN verscheidene kanten wordt tegenwoordig meer dan eens beweerd, dat de klassenstrijd ‘verleden tijd’ zou zijn. Je vraagt je af waar ze het vandaan halen. Het - overigens onregelmatig verschijnende - Amerikaanse blad *Collective Action Notes* publiceert in praktisch elke editie een zo goed mogelijk bijgehouden lijst van klasseconflicten in al die landen waaruit men informatie heeft kunnen verzamelen. Er wordt melding gemaakt van zowel officiële als van ‘wilde’ stakingen, van demonstraties, bezettingen - hetzij van bedrijven, hetzij van overheidsgebouwen - van blokkades van wegen of spoorwegen en voorts van al hetgeen tot de traditionele of nieuwe strijdmethoden van de arbeidersklasse behoort.

Collective Action Notes weet uiteraard en wijst daarop ook, dat de lijst verre van compleet is. Niettemin is zij telkens weer indrukwekkend. Omdat de tijd tussen het verschijnen van de diverse nummers van het blad vrij aanzienlijk is, bevat de lijst telkens conflicten en acties die op zeer verschillende tijdstippen hebben plaats gevonden. Maar wie durft beweren dat er geen klassenstrijd meer is alleen maar op grond van het feit dat een bepaald conflict niet in september j.l., maar bijvoorbeeld vorig jaar december uitbrak?

De lijst in het jongste nummer van *Collective Action Notes* (medio 1996) heeft betrekking op het tweede halfjaar van 1995 en de eerste helft van dit jaar. Wat opvalt

is, dat gegevens uit België, Duitsland en Nederland ontbreken. Aangezien daar wel degelijk van stakingen of ander soort acties sprake is geweest, moet dit vermoedelijk aan slechte communicatie worden geweten.

De opgenomen lijst vermeldt stakingen in de Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië, Australië, Nieuw-Zeeland, Chili, Indonesië, Israël, Algerije, Marokko, Bulgarije, Kazakstan, Malta, Mexico, Paraguay, Noorwegen, Roemenië, Rusland, Servië, Slowenië, Spanje, Thailand, Sri Lanka, de Oekraïne en de West-Sahara (in willekeurige volgorde).

In Groot-Brittannië zijn er in de genoemde periode opvallend veel stakingen geweest. Verscheidene daarvan waren 'wilde'. Tot deze 'wilde' stakingen behoren: die op een olieplatform van Shell, een 24-uursstaking van het personeel van een arbeidsbureau dat protesteerde tegen privatisering, 'wilde' stakingen bij de PTT in Bristol en Brentwood, alsmede een 'wilde' staking van het personeel van een bibliotheek in Zuid-Londen.

In Walsall was er vorig jaar een staking van gemeente-arbeiders uit protest tegen een aantal ontslagen; in Liverpool staakten niet alleen de havenarbeiders, maar ook de gemeente-werklieden, die zich verzetten tegen een korting op de betaling voor overwerk. In de regio van Liverpool zijn vorig jaar september bovendien de brandweerlieden in staking gegaan.

In Londen is diverse malen gestaakt: door het personeel van de ondergrondse, door personeel van de post in diverse sorteercentra en op een gegeven moment bij 21 postkantoren tegelijk in Groot-Londen. Gestaakt werd er voorts door het grondpersoneel van het vliegveld Heathrow, bij de Fordfabriek in Dagenham en door het gemeentepersoneel in Vauxhall. In Zuid-Londen hebben de vuilnismannen gestaakt.

In Sheffield is een bibliotheek bezet door stakende personeelsleden, in Milton Keynes werd gestaakt bij de post en gekleurde arbeiders legden het werk neer in Tottenham.

Ook in de Verenigde Staten werd op grote schaal gestaakt. Wij hebben van diverse stakingen melding gemaakt, zoals van die bij de vliegtuigfabriek Boeing, bij het bedrijf Caterpillar en bij twee dagbladen in Detroit. Maar er werd ook op grote schaal gestaakt door transportarbeiders, mijnwerkers, havenarbeiders zowel aan de oostkust als aan de westkust, door verplegend personeel, door onderhoudspersoneel van de spoorwegen, door buschauffeurs, door staalwerkers, schoonmakers en onderwijzers.

Verscheidene malen waren er ook omvangrijke stakingen in Canada van mijnwerkers, ambtenaren en bouwvakarbeiders. In Nieuw-Zeeland staakten onderwijzers, landarbeiders en oestervissers.

In Sri Lanka gingen 600.000 plantage-arbeiders in staking en staakten 13.000 arbeiders van de krachtcentrales. Door mijnwerkers werd gestaakt in de Oekraïne en in het westen van de Sahara.

Met het bovenstaande hebben wij slechts een greep gedaan uit de lange lijst van conflicten en acties die in *Collective Action Notes* zijn vermeld. Het totale aantal stakingen overtreft zelfs nog deze lijst. Aandachtige lezers zullen hebben bemerkt dat ook de grote stakingen van december j.l. in Frankrijk niet vermeld werden. De reden is, dat het Amerikaanse blad daar in een vorig nummer al uitvoerig aandacht aan besteedde.